

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Кваліфікаційна робота

з теми:

**“ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО
ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ”**

Виконала здобувачка 2 курсу групи SoL1-M22z

ОП Спеціальна освіта (Логопедія)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.01 Логопедія

Олеся ГРИНЧУК

Керівник:

Оксана КОНСТАНТИНІВ,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент:

Тетяна ДОКУЧИНА,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
основ корекційної роботи

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СПРИЙМАННЯ ТА РОЗУМІННЯ ЗВЕРНЕНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	6
1.1. Характеристика поняття «аудіювання».....	6
1.2. Особливості розвитку аудіювання у дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.....	23
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАВИЧКИ АУДІЮВАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	29
2.1. Методика дослідження навички аудіювання.....	29
2.2. Констатувальний експеримент.....	37
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	44
3.1. Характеристика методики аудіювання у дітей з тяжкими порушеннями мовлення.....	44
3.2. Формувальний експеримент.....	59
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Формування навичок аудіювання - це важлива робота для дітей з нормотиповим розвитком. У дітей з нормотиповим розвитком порушена лексика, граматики, через, що у них виникають труднощі. Лексичні та граматичні труднощі можуть впливати на процес сприймання та розуміння мовлення у дітей з нормотиповим розвитком. Формування навичок аудіювання в таких випадках є ключовим елементом для поліпшення комунікативних навичок та розвитку мовлення. Так, як у дітей з тяжкими порушеннями мовлення порушені всі сторони мовленнєвої діяльності: фонетична, лексична, граматична, у них спостерігаються значні труднощі сприймання та розуміння зверненого мовлення, що позначається на навчальній діяльності та соціалізації зокрема.

Проблему аудіювання досліджували такі науковці, як А. Богуш, І. Марченко, М. Долинська, Л. Шевкопляс, О. Кміть, які, зокрема, визначають аудіювання як здатність розуміти та обробляти усну інформацію, яка подається на слух. Питання формування навички аудіювання англійської мови висвітлені у дослідженнях О. Березовської, В. Дмитренко, Т. Gold, L. Harrison, E. Holliday. Як зазначає В. Дмитренко «Аудіювання спрямоване на покращення аудіальних навичок та сприяє розвитку комунікативних здібностей», на думку О. Березовської «Аудіювання є потужним засобом навчання іноземної мови. Цей вид мовленнєвої діяльності дозволяє оволодіти звуковою частиною мови, що вивчається, його фонемною складовою та інтонацією». Особливості розвитку навичок сприймання та розуміння зверненого мовлення у дітей з порушеннями мовлення описані у працях Н. Гаврилової, О. Мілевської, О. Константинов, О. Ткач та ін., зокрема доведено, що успішність у навчанні залежить не тільки від стану сформованості говоріння, а й від сформованості уміння слухати, уміння сприймати та розуміти інформацію в умовах колективної комунікації, вміння, використовувати результати слухання у навчальних текстах, використання записів сприйнятого на слух повідомлення тощо [23].

Таким чином, питання формування навичок аудіювання у дітей з порушенням мовлення є актуальним, що зумовило вибір нашої теми «Формування навичок аудіювання у дітей шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення».

Об'єкт дослідження – аудіювання як вид мовленнєвої діяльності дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.

Предмет дослідження – особливості формування навичок аудіювання у дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.

Мета дослідження – визначення рівня розвитку навички аудіювання у дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення; розробка та апробація методики формування аудіювання у дітей даної категорії.

Для досягнення визначено такі **завдання**:

1. Визначити науково-теоретичні аспекти аудіювання як виду мовленнєвої діяльності
2. Дослідити особливості розвитку навичок аудіювання у дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.
3. Розробити та апробувати методику формування навичок аудіювання у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку молодшого шкільного віку.

Для вирішення поставлених завдань були використані такі **методи** дослідження:

- 1) теоретичні – вивчення науково-педагогічних джерел щодо формування навички аудіювання.
- 2) емпіричні – бесіда, інтерв'ю, спостереження, аналіз продуктів діяльності.

Практичне значення одержаних результатів: розроблена методика формування навичок аудіювання у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку молодшого шкільного віку, підібрані тексти, ілюстративний

матеріал можна використовувати у професійній діяльності педагогами початкових класів та логопедами.

Апробація результатів дослідження: матеріали дослідження було представлено на «Науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2022-23 н.р.» (4-5 квітня 2023 року м. Кам'янець-Подільський)

Публікації: Формування навичок аудіювання у дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення // Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету корекційної та соціальної педагогіки та психології./ за ред. О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Ковальчук О.В. Вип. 16. 2023.

Структура дослідження: робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведену роботу, можна зробити такі висновки:

1. Визначено, що аудіювання – це один з найважливіших видів мовленнєвої діяльності. Від рівня оволодіння аудіювання значною мірою залежить не лише здатність учня до успішного усвідомленого сприймання мовлення, а й його готовність до реалізації всіх інших видів мовленнєвої діяльності: говоріння, читання, письма. Аудіювання як вид мовленнєвої діяльності має такі характерні особливості: *За характером мовного спілкування* аудіювання, відноситься до видів мовленнєвої діяльності, яке здійснюється усним спілкуванням. *За спрямованістю на прийом чи видачу інформації* аудіювання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності. З допомогою рецептивних видів (слухання, читання) людина здійснює прийом і подальшу переробку мовленнєвого повідомлення за рахунок слухових, і навіть зорових і мовнорухових аналізаторів. *За своєю роллю у процесі спілкування, аудіювання* (разом із читанням) є реактивним виміром мовленнєвої діяльності, в той час як говоріння і письмо є ініціальними (чи первинними) процесами спілкування, стимулюючими слухання і читання.

Важливою умовою для формування аудіювання є мотивування, до створення якого значну роль грає правильний вибір текстів/аудіо-текстів. При доборі тексту для аудіювання враховуються його мовленнєві особливості, змістовна характеристика та композитні особливості. Послідовність формування мовленнєвих умінь смислового сприймання на слух передбачає використання вправ двох груп - мовних і мовленнєвих. Мовні вправи готують учнів до аудіювання як мовленнєвої діяльності. У вправах можна враховувати тісну взаємодію аудіювання та говоріння як двох форм усного спілкування.

2. Визначено рівні розвитку навички аудіювання (точність, повнота та глибина відтворення сприйнятої на слух інформації) дітьми молодшого шкільного віку з важкими порушеннями мовлення, зокрема з ЗНМ III рівня. Повнота відтворення інформації: високий рівень - 25%, середній-30%,

початковий- 45%. Точність відтворення інформації: високий рівень-20%, середній-35%, початковий-45%. Глибина відтворення інформації: високий рівень-20%, середній-30%, початковий-52%. Виокремлено типи труднощів аудіювання: фонетичні, які пов'язані з труднощами розпізнаванням звуків та інтонації мовлення; лексичні, пов'язані з недостатнім знанням лексики мовлення та її контекстів, а також з труднощами у розумінні слів з багатозначністю; синтаксичні, пов'язані з незнанням граматики та синтаксису мовлення, що призводить до труднощів у розумінні структури речень та їх зв'язку між собою; дискурсивні, пов'язані з труднощами у розумінні сукупності речень та текстів, а також з недостатнім знанням мовних засобів, що необхідні для формулювання висловлювань та вираження своїх думок; когнітивні, які пов'язані з обмеженими пізнавальними можливостями, увагою та пам'яттю, що ускладнює процес сприймання та розуміння прослуховуваного матеріалу.

3. Розроблено методику формування навичок аудіювання у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку молодшого шкільного віку, яка містить чотири етапи. Перший етап - підготовчий, передбачає проведення словникової роботи, а саме виділення ключових слів для розуміння тексту; роз'яснення змісту ключових слів з підбором картинок та опорою на життєвий досвід дитини; другий етап - читання тексту: читання тексту по частинах з підбором ілюстративного матеріалу, виділення ключових слів; третій етап - відповіді на запитання: відповіді на прямі питання (так, ні), відповіді на питання, що потребують опису, відповіді на питання, які розкривають прихований зміст; четвертий етап - відтворення тексту: закінчення речення, розповідь тексту по частинах, переказ тексту.

Проведено формувальний експеримент, який свідчить про ефективність методики формування навички аудіювання. Повнота відтворення інформації збільшилась на 5 % і становить 30% від загальної кількості дітей. Середній рівень також зріс на 5% і становить 35%. Початковий рівень дітей з початковим рівнем зменшилася на 10% - з 45% до 35%. У дослідженні

точності відтворення інформації становив 20% від загальної кількості дітей; після проведення корекційної роботи - 30%. Середній рівень до проведення дослідження складав 35% - зменшився до 30%. Початковий рівень кількості дітей з початковим рівнем зменшилася з 45% до 40%. Дослідження глибини відтворення інформації, становив 20% від загальної кількості дітей; після проведення логопедичної роботи кількість дітей з високим рівнем не змінилась. Середній рівень мали 30% дітей від загальної кількості дітей та початковий рівень мали 50%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадер В.І. Розвиток мовлення школярів під час роботи над реченням // Почат. шк. – 2000. – №8. – С.41-44.
2. Бадер В.І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів / В. І. Бадер. – К. : АПН, 2000. – 314 с.
3. Басіна А. Методика викладання іноземної мови в початковій школі / А. Басіна. – К.: Шкільний світ, 2007. – 128 с.
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевіч. – К.: Академія, 2004. – 344 с.
5. Белова О. Б. Особливості розвитку уваги у дітей молодшого шкільного віку з нормальним та порушеним мовленням. Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. Вип. 9. С. 54–64.
6. Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетенції в аудіюванні у студентів мовних спеціальностей. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій. Київ: Ленвіт, 2011. – 210 с.
7. Вашуленко О. Варіативність уроків компетентісно орієнтованого навчання грамоти (читання) першокласників / О. Вашуленко // Початкова школа. – 2016. – № 12. – С. 10–14.
8. Гаврилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк- Сервіс», 2011. – 200 с.
9. Гапонова С.В. Навчання розуміння аудіотекстів учнів старших класів середньої школи / С.В.Гапонова // Іноземні мови. – 1996. – № 2.
10. Гіль С.І. Засоби подолання труднощів аудіювання в іноземній аудиторії / С.І. Гіль // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти: зб. наук. праць. Вип. 22. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – С. 82-86.

11. Глоба Л. В. Роль навчальних стратегій у процесі вивчення іноземної мови / Л. В. Глоба // Англійська мова та література. - 2009. - № 28. - С. 2-3.
12. Глоба Л. Сучасні методи роботи з учнями на уроках іноземної мови в контексті європейських стандартів: проблеми переходу / Л. Глоба // Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія». - Харків, 2007. - Т. 13, кн. 1 : Актуальні проблеми освіти. - С. 96-105.
13. Гудзик І. П. Аудіювання українською мовою: [посіб. для вчителів початкових класів] / І. П. Гудзик. – К. : Педагогічна думка, 2003. – 144 с.
14. Данілавічюте Е. Програмне забезпечення процесу опанування англійської мови учнями 1-4 та 5 класів із тяжкими порушеннями мовлення / Е. Данілавічюте // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2014. – № 3. – С. 30-40.
15. Дівакова І. Аудіювання на уроках читання у 2-4 класах. Посібник для вчителя. — 2-ге вид., перероб. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. — 48 с.
16. Дмитренко В. І. Аудіювання у 2 – 4 класах: Посібник для вчителя / В.І. Дмитренко. – Луганськ: Янтар, 2002. – 44 с.
17. Дубовик С. І. Аудіювання на уроках української мови / С.І. Дубовик // Початкова школа. – 2002. – № 3. – С. 18-19.
18. Дячук Н.М. (2019) Психолінгвістичні особливості формування аудитивних умінь старшокласників. Науковий Вісник Ужгородського Університету. № 2. С.52-56.
19. Калмикова Л.О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри : навч.-метод. посіб. /. Калмикова Л.О. – К. : Видавничий дім «Слово», 2017. – 448 с.

20. Книга вчителя іноземної мови: Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П. Кудіна. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС. – 2005. – 240 с.
21. Компетентнісний підхід до навчання української мови в основній школі (матеріали круглого столу) // Українська мова та література в школі. – 2012. – № 4. – С.58-65.
22. Конопляста С. Ю. Логопсихологія: навч. Посіб. / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак; за ред. М. К. Шеремет. Київ: Знання, 2010. 293 с.
23. Константинів О.В. Особливості розвитку навичок аудіювання у дітей молодшого шкільного віку з важкими порушеннями мовлення . Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки. – 2020. - №16(1). - С. 122-133.
24. Константинів О.В. Структура та механізми аудіювання. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). – 2020. - №15. – с.91-101.
25. Кострубіна О.В. Аудіотекст та етапи роботи з ним у процесі розвитку аудитивних умінь і навичок студентів. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти: зб. наук. праць. Вип. 11. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. С. 170–175.
26. Круль, Л., Недільський С. (2019) Особливості організації мовнолітературної освіти молодших школярів в умовах НУШ. Освітній простір України. №17. – с.338-346. (с. 340)
27. Крутій К.Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. – Запоріжжя: ЛПКС, 2005. 205с.
28. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : Монографія. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2011. – 420 с.
29. Лазаренко К.А. Основи методики навчання іноземним мовам. Київ : Вища школа, 1997. 230 с.
30. Лисовець І.П. Інтегроване навчання аудіювання і усного

мовлення/ І.П.Лисовець //Англійська мова і література - 2004. – № 3.

31. Любченко О.С. Автентичні матеріали на уроці/ О.С. Любченко // Англійська мова та літ. – 2003. – №22. – С.3

32. Мазниченко М.В. (2013) Особливості навчання аудіювання. Вісник Національного університету оборони України. № 2. С. 89-94.

33. Мартиненко І. В. Методика формування комунікативних вмінь у дітей молодшого шкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Логопедія. 2012. №2. С. 295 – 328.

34. Марченко І.С. Спеціальна методика початкового навчання української мови / І. С. Марченко. – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – 288 с.

35. Мельничайко О. І. Рідна мова. Комунікативні вправи: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004.

36. Методика вивчення української мови в школі / О.М.Беляєв, В.Я.Мельничайко, М.І.Пентиліук, Г.М.Передрій, Л.П.Рожило. - К.: Рад. школа, 1987. - 246 с..

37. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За 56 ред. М.І. Пентиліук: Підручник для студентів-філологів. - К.: Ленвіт, 2000. - 264 с.

38. Методика навчання української мови в початковій школі: навчальнометодичний посібник для студентів ВНЗ /за наук. ред.М.С.Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2012. – 364 с.

39. Михайлова О.С. Формування соціокультурної компетенції учнів початкової школи в процесі навчання аудіювання/ О.С. Михайлова. – Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка.- 2013.- Вип. 6.- С. 131 - 136.

40. Мілевська О.П. (2010) Особливості розуміння молодшими школярами із затримкою психічного розвитку текстів в залежності від їх семантичних та синтаксичних характеристик. Збірник наукових праць

Кам'янець Подільського національного університету імені Івана Огієнка.
Серія: соціально-педагогічна, 15, 375-379.

41. Навчальні програми для підготовчих , 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із ТПМ /Укладач Трофименко Л.І. – К., 2014.

42. Ніколаєва С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.

43. Пентиліук М. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови / М.Пентиліук, О. Горошкіна, А. Нікітіна // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 1. – С. 15–20.

44. Пентиліук М. Уроки розвитку зв'язного мовлення чи комунікативних умінь і навичок / М. Пентиліук // Диво слово. – 2010. – № 3. – С. 2 – 5.

45. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Київ: Академвидав, 2013. – 456с.

46. Правова Н.В. Вибір текстів для аудіювання та способи перевірки аудіативних умінь учнів / Н.В. Правова // Початкова школа. – 2006. – № 6. – С. 39 – 42.

47. Притулик Н.В. Проблема формування українського комунікативного мовлення молодших школярів / Н.В. Притулик // Рідні джерела. – 2001. –№ 3. 57 – С.10-11

48. Програми для 2–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Ч.1. – К. : Видавництво «Неопалима купина». – 2006. – 360 с.

49. Ревуцька О.В. Проблема мовленнєвого розвитку молодших школярів з тяжкими вадами мовлення у сучасній науково-методичній літературі / О. В. Ревуцька // Вища школа. – 2007. – С. 46 – 57.

50. Рібцун Ю. В. Викладання іноземної мови у спеціальному дошкільному навчальному закладі компенсуючого типу / Ю. В. Рібцун //

Вісник Інституту розвитку дитини: зб. наук. пр. – Вип. 30. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2013. – С. 95-101.

51. Розвиток зв'язного мовлення. 1–4 класи / Н. М. Пинда, І. В. Заїка, С. А. Макарук, Н. П. Уткіна. Київ : Видав. дім «Перше вересня», 2017. – 180 с.

52. Роман С. В. Психологічні особливості навчання іноземної у початковій школі. Іноземні мови, 2012. №1. С. 35–38.

53. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах : пос. для вчителя. Київ : Освіта, 2007. – 334 с.

54. Савченко О. Я. Українська мова та читання : підручник для 2 кл. : у 2 ч. Ч. 2. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. – 144 с.

55. Сивак К. М. (2013) Типологія вправ з аудіювання (з досвіду німецьких методистів). Вісник Національного університету оборони України. №1. С. 147-149.

56. Словник - довідник з української лінгводидактики / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. – 320 с.

57. Сухомлинський В.В. Казки школи під голубим небом: казки, оповідання / В. Сухомлинський . – Київ: «Освіта», 1991. – 192 с.

58. Сухомлинський В.О. Ледача подушка: оповідання [Чит. по складах]. Харків: Юнісофт, 2016. – 48 с.

59. Тараско А. Формування іншомовних усно-мовленнєвих навичок молодших школярів шляхом застосування комп'ютерних ігор на уроках іноземної мови. Актуальні проблеми навчання та методики викладання: зб. тез XI міжнар. наук.-практ. конф., м. Прага, 06-09 2022 р. – 580 с.

60. Тарасун В. В Комплекс навчальних завдань з граматики та орфографії: [навчальний посібник] / В. В. Тарасун, М. В. Шевченко. – К.: ісдо, 1994. – 148с.

61. Тарасун В. В. Концепція державного стандарту освіти учнів з порушеннями мовленнєвого розвитку / В. В. Тарасун // Хрестоматія з

логопедії: навчальний посібник; під ред. М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко – К. : КНТ, 2006. – С. 64 – 80.

62. Тарасун В. В. Логодидактика: [навчальний посібник для вищ. навч. закладів] / В. В. Тарасун. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2004. – 348 с.

63. Ткач О.М. ЛОГОПЕДІЯ: формування семантичних полів слів у дітей з системними порушеннями мовлення. Монографія / Ткач О.М. – Кам'янець-Подільський: ПП «Аксиома», 2019.– 356с.

64. Турко О., Кравчук Т. Мовленнєва діяльність учнів початкової школи в контексті сучасних освітніх реформ. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2018. Вип. 24(2). С. 371–377.

65. Хома Т. В. Поняття «мови», «мовлення» та «культури мовлення» у науково-лінгвістичній літературі. Науковий вісник Ужгородського національного університету: зб. наук. праць. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2011. Вип. 20. С. 173–175.

66. Хорошковська О. Аналіз змісту навчання української мови у програмах та підручниках для початкових класів шкіл з національними мовами викладання / О. Хорошковська // Початкова школа. – 2015. – № 3. – С. 42–45.

67. Цєпова І.В. Розвиток навичок мовленнєвої діяльності молодших школярів: аудіювання, говоріння / І. В.Цєпова, О.Я.Харченко. – Харків: Веста: Вид-во «Ранок», 2008. – 176 с.

68. Цінько С. Критерії відбору текстів для сприймання учнями на слух / С. Цінько // Українська мова і література в школі. – 2000. – № 4. – С. 6 – 14.

69. Цінько С. Методика роботи над розвитком умінь аудіювання в учнів четвертого класу / С. Цінько // Українська мова і література в школі. – 2000. – № 4. – С. 12-15.

70. Чередніченко Н.В. Методика формування в учнів із тяжкими вадами мовлення звукового аналізу та синтезу слів // Педагогіка та методика: спеціальні. Збірник наукових статей. - К., 2001.

71. Чередніченко Н.В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення / Н. В. Чередніченко. – К. : Видавничий дім «Слово», 2016. – 208 с.

72. Шпачук Л. Р., Зіненко І. А. Шляхи забезпечення успішного розвитку діалогічного мовлення як одного з видів мовленнєвої діяльності молодших школярів. Теорія і практика формування мовної особистості в умовах сучасних технологій навчання і виховання в загальноосвітніх закладах та вищій школі : зб. наук. праць. Кривий Ріг, 2012. Вип. 5. С. 11–16.

73. Ягеніч Л.В. Засоби формування у молодшого школяра стратегічної компетенції в процесі оволодіння англійською мовою // Наука і сучасність: Зб. наук. ст. Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова. – К.: НПУ, 2004. – Вип. 44. – С. 146-156.

74. Ягеніч Л.В. Засоби формування в учнів початкової школи формування навчальних та комунікативних стратегій оволодіння аудіюванням англійською мовою // Наукові записки: Зб. наук. ст. Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова. – К.: НПУ, 2004. – Вип. 56. – С. 200-209.

75. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посібник. Київ : Академія, 2011. – 304 с.